

ÖN LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN STAJ UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: MARMARA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Yrd. Doç. Dr. Necla Tektaş
Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi İİBF, Balıkesir
ntektas@bandirma.edu.tr

Arş. Gör. Ayşe Yayla
Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, İstanbul
acetinkaya@marmara.edu.tr

Arş. Gör. Ali Sarıkas
Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, İstanbul
ali.sarikas@marmara.edu.tr

Arş. Gör. Zühal Polat
Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, İstanbul
zuhalpolat@marmara.edu.tr

Doç. Dr. Mehmet Tektaş
Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi, Balıkesir
mtektas@bandirma.edu.tr

Öğr. Gör. Nuray Öz Ceviz
Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, İstanbul
nuray.ceviz@marmara.edu.tr

Özet

Staj uygulaması, öğrencilerin eğitim-öğretim dönemlerinde edindikleri teorik ve pratik kazanımlarını, alanlarındaki endüstri, ticaret veya devlet kurum ve kuruluşlarında uygulanan, iyi planlı ve denetimli bir iş deneyimi ile sağlamlaştırmayı amaçlamaktadır. Öğrenciler bu sayede okulda öğrendikleri teorik bilgilerini staj yaparken pratik yapabilme olanağı elde edebilmektedirler. Ülkemizde bulunan meslek yüksekokullarında staj eğitimi zorunludur. Bu çalışmada; Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nun, Giyim Üretim Teknolojisi, Elektronik Teknolojisi ile Elektrik programlarında öğrenim gören öğrencilerin staj süresince karşılaştıkları durumlar analiz edilmeye çalışılmış ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Veri toplama aracı olarak anket uygulaması yapılmıştır. Anket öğrencilerin demografik bilgileri, staj yaparken yaşadığı sorunlar, bu sorunları tespit etmeye ve çözmeye yönelik soruları içermektedir. Çalışmanın sonuçları değerlendirildiğinde; öğrencilerin staj yaptıkları kurumlarda mesleki ve beceri eğitimini yetersiz buldukları, tüm bölümlerde çalışmalarına izin verilmediği ve çalıştıkları bölümlerde deneyim kazanmalarına ve becerilerini geliştirmelerine yardımcı olunmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu çalışma ile öğrencilerin staj ile ilgili durumları analiz edilmiş ve çözüm önerileri geliştirmek hedeflenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Meslek Yüksekokulu, Staj, Stajyer Öğrenci.

EVALUATION OF INTERNSHIP PRACTICES IN ASSOCIATE STUDENTS: MARMARA UNIVERSITY SAMPLE

Abstract

Internship application aims to consolidate students' theoretical and practical gains they have achieved in the educational period with well-planned and supervised work experience applied in the industrial, commercial or

government institutions and organizations in their field. Students are able to practice the theoretical knowledge they have learned at the school during the internship. Internship training is compulsory in the vocational schools in our country. In this study, the situations encountered during the internship of the students who are teaching at Clothing Production Technology Program, Electronics Technology Program and Electric Program at Marmara University Vocational School of Technical Sciences have been tried to analyze and also the development of solution proposals has been targeted. Questionnaire was used as data collection tool. The questionnaire contains the demographic information of the students, the problems experienced during the internship, and questions to identify and solve these problems. When the results of the study are evaluated; the students have found the vocational and technical trainings in the institutions were insufficient, and found not to be able to work in all the departments and also found that they were not helped to gain experience and develop their skills in the departments where they were working. With this study, the situations related to the internship of the students were analyzed and it was aimed to develop solution suggestions.

Keywords: Vocational high school, internship, intern student.

GİRİŞ

Sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücü gereksinimi, eğitimde etkinlik ve istenilen iyi sonucun verilmesinin temel ölçütü olan sanayi ile okul arasında uyum ve amaç birliği ile karşılanmaktadır. Bu uyum ve amaç kapsamında mesleki ve teknik alanda eğitim gören öğrencinin, eğitim süresince edindiği kazanımları, gerçek yaşamda kullanma ve deneme, başka bir ifade ile edindiği bilgileri, yaparak-yaşayarak davranışa dönüştürmesi gerekmektedir. Bu bağlamda mesleki eğitim süresince öğrenciler için en etkili yöntem, mesleği ile ilgili yapacağı staj eğitimidir.

Staj uygulaması öğrencilere pek çok avantaj sağlamaktadır. Bu avantajlar arasında işi yerinde görme, meslekleri hakkında daha detaylı bilgi edinme, öğrendikleri teorik bilgileri uygulama, kendilerinde akademik olarak geliştirmeleri gereken yönleri görme ve mesleki alanda belirli bir çevre edinme sayılabilir. Ayrıca mesleki ve teknik eğitim gören öğrenciler, iş hayatını (sektörü) tanıyarak, mezuniyet sonrası kariyer hedeflerini belirlemede zorluk çekmemektedir. Öğrencilerin meslekleri ile ilgili ilk çalışma hayatına atılırken adaptasyon güçlüğüne azalması, geleceği ile ilgili özgüven oluşması, iş hayatında başarıya etkisi de staj süresince edinilen kazanımlardır.

Meslek yüksekokullarının herhangi bir bölümünde, meslek kazanmak amacıyla hem teorik bilgi hem de uygulamalı eğitim alan öğrencilerin, mevcutları göz önüne alındığında, kısıtlı alanda ve yetersiz zamanda kazandıkları edinimler iş hayatı için yetersiz kalmakta ve bu durum staj eğitimini zorunlu kılmaktadır. Farklı üniversitelerin tıp fakültelerinde eğitim gören son sınıf öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, katılımcıların %51'lik kısmı, ilk basamakta aldıkları eğitimin hasta tedavi etmek için bile yetersiz olduğunu belirtmişlerdir (Yener, 2011). Bu bağlamda kurumlardan mezun olan öğrencilerin iş hayatında herhangi bir problem ile karşı karşıya kalmamaları istenmekte, fakat eğitim gördükleri kurumlarda iş yeri ortamının yaratılması da güç olduğundan, edindikleri bilgi ve becerileri pratiğe dönüştürürken sanayi ve firmaların sağladıkları olanaklardan yararlanmaları gerekmektedir (Özsayar, 2008 & Şimşek, 2007). Bunun sonucu olarak, eğitim ve öğretimin tamamlayıcı bir parçası olan staj süresince öğrenciler, işgücü piyasasının bireylerden talep ettiği, gelişmeleri takip eden, yeniliğe açık, takım çalışmasına yatkın vasıfları kazanmaktadır. Eğitimin amacı, çevreleri ile uyumlu, verimli ve üretme gücü olan bireyler yetiştirmek, bu eğitimi bütünleyici stajın amacı ise teorik ve uygulamalı aldıkları eğitimi iş ortamında hayata geçirmelerini sağlamaktır (Binici, Arı, & Arıkan, 2003). Bu iki eğitim sürecini tamamlayan öğrenciler, sektörün aradığı nitelikli ve kaliteli ara eleman ihtiyacının giderilmesinde önemli bir rol oynayacaklardır. Böylece sektör aldığı personeli oryantasyon sürecine takılmadan ya da daha az sürede eğitime direkt iş ortamında değerlendirebilecektir. Bu da hem maddi hem de zaman olarak sektöre katkı sağlayacaktır.

Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında, meslek yüksekokullarında yapılan araştırmalarda, öğrencilerin okul ve iş yaşamına yönelik görüşleri değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun (%65,9) aldıkları eğitimi piyasada iş bulma açısından yetersiz buldukları gözlenmiştir. Bu durum okullarda verilen eğitimin mesleki ihtiyacı karşılamada tamamen yeterli olarak görülmediğinin bir göstergesi olduğu gibi aynı zamanda meslek alanının sektörlerle tam olarak uyummadığının da göstergesi olabilir. Öğrencilerin mesleği ile

İlgili bilgileri okulda değil iş hayatında öğrenmesi, önemli bir gerçek olan uygulanan eğitim programlarının ilgili meslek dalının güncel ihtiyacını karşılamadığını da göstermektedir (Balci, Argon, & Kösterelioğlu, 2013). Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesine bağlı Meslek Yüksekokullarındaki muhasebe eğitimi alan ve staja giden öğrencilere yönelik olarak yapılan bir çalışmada da teori ve uygulama arasında uyum sağlanması için iş dünyası ile birlikte çalışarak üniversite-sanayi işbirliğinin mutlaka kurulması gerektiği görülmektedir. Bunun yanı sıra işverenler stajyer öğrencileri ucuz iş gücü olarak değerlendirmekte iken, kendi firmasında eğitim gören bu personeli aynı zamanda işletmesine alıp yetki ve sorumluluklar vereceği potansiyel bir personeli olarak da görmektedir (Erol, 2004). Üniversite-sanayi işbirliği kapsamında Burdur Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı ve sadece Burdur merkezinde faaliyette bulunan KOBİ'ler ile yapılan çalışmada ise, 33 yönetici ile görüşülmüş, MYO ile işletmeler arasında yeterli düzeyde bir iletişimin ve işbirliğinin olmadığı, ancak işletmelerle Meslek Yüksekokulları arasındaki işbirliği düzeyi artırılırsa Burdur'da faaliyet gösteren işletmelerin %90'ının MYO mezunlarına iş olanağı sağlayacakları sonucuna ulaşılmıştır (Durmuş & Tuğay, 2007). 2015 yılında yapılan bir araştırmaya göre, meslek yüksekokullarında öğrencilerin staj yerlerinin ve departmanlarının eğitim gördükleri alanlara göre seçilmesi, eğitim gördüğü alanı bilinçli olarak seçmiş olan ve mesleğini seven öğrencilerin staj çalışmalarını da daha etkin ve verimli değerlendireceğini göstermektedir. Üniversite-sanayi işbirliğinin gerçekleştirilebilmesi açısından, meslek yüksekokullarında staj eğitimine özen gösterilmesi gerektiği de vurgulanmıştır (Mankan, 2015).

Tüm bu araştırmaların yanı sıra, lisans düzeyinde turizm eğitimi alıp stajını tamamlamış öğrencilerin, turizm sektöründe çalışma koşulları hakkındaki düşünce ve deneyimlerinin belirlenerek yaşanan sorunların çözümüne, turizm eğitiminin daha verimli hale getirilmesine ve eğitilmiş bireylerin turizm sektöründe çalışma isteklerinin artırılmasına katkı sağlanması amacıyla yapılan çalışmada, stajyer öğrencilerin her sektörde olduğu gibi turizm sektöründe de ucuz işgücü olarak kullanıldığı görülmektedir. Turizm işletmelerinin stajyer öğrencilere bakış açısıyla ilgili sorunların azaltılması için eğitim kurumları ile işbirliği yapılması gerektiği, işletmelerdeki staj uygulamalarının kalifiye eleman konusunda kendilerine bir altyapı desteği sağladığı ve kalifiye eleman yetiştirmenin maliyetinin kalifiye eleman transfer maliyetinden çok daha az olacağı konusunda bilinçlendirilmesi gerektiği sonuçlarına varılmıştır (Türkseven, 2012). Lisans düzeyinde yapılan bu çalışmanın sonucunun da Erol M. 'nin yaptığı araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmada; 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılında, Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu'nun, Giyim Üretim Teknolojisi, Elektronik Teknolojisi ile Elektrik programlarında öğrenim gören toplam 235 öğrencinin staj süresince karşılaştıkları durumlar analiz edilmeye çalışılmış ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Veriler anket uygulaması yapılarak alınmıştır. Anket öğrencilerin demografik bilgileri, staj yaparken yaşadığı sorunlar, bu sorunları tespit etmeye ve çözmeye yönelik soruları içermektedir. Sonuçlar SPSS 17.0 paket istatistik programında ve R istatistiksel programlama dili kullanılarak analiz edilmiştir. Açık kaynaklı ve güçlü istatistiksel programlama dili olan R (R Core Team, 2016) ve bu çalışma ile ilgili geliştirilen güvenilirlik testleri ve diğer istatistiksel testlerin olduğu (Wickham, Francois; 2016 & Revelle, 2016) paket programlar ile anket sonuçlarının güvenilirliklerin artırılması hedeflenmiştir.

BULGULAR

253 öğrenciye yapılan anket çalışmasında sorulan demografik sorulara verilen cevaplar, frekans analizi yöntemiyle değerlendirilmiş ve aşağıda tablo olarak sunulmuştur.

Tablo 1: Cinsiyet Bilgileri

	Frekans	%
Kadın	147	62,6
Erkek	88	37,4
Toplam	235	100

Tablo 2: Yaş Bilgileri

	Frekans	%
19 ve altı	87	37,0
20 ve üstü	148	63,0
Toplam	235	100

Tablo 1 ve Tablo 2’de elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, çalışmaya katılan öğrencilerin %62,6’sının bayan, %37,4’ünün ise erkek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin büyük bir kısmı (%63) 20 yaş ve üzerindedir.

Tablo 3: Meslek eğitimi yapılan işletmenin bulunması

	Frekans	%
Okul	50	21,3
Bölümdeki öğretim elemanı	11	4,7
Ailem	47	20,0
Kendim	127	54
Toplam	235	100

Tablo 3’e bakıldığında öğrencilerin yaptıkları staj iş yerlerini %54 oranla kendilerinin bulunduğu görülmektedir.

Tablo 4: İşletmede meslek eğitmeni

	Frekans	%
Usta öğretici	170	72,3
Diğer personel	65	27,7
Toplam	235	100

Tablo 4 ‘deki veriler incelendiğinde işletmedeki meslek eğitimi uygulamasını yaptıran kişilerin, % 72,3 gibi yüksek bir oranda usta öğretici tarafından yapıldığı görülmektedir. Böylece öğrencilerin staj eğitimi süresince, kendilerinden daha deneyimli usta öğretmenler tarafından eğitilmesi ile stajın verimliliği ve kazanımlarına katkısı artacaktır.

Tablo 5: İşletmede alınan meslek eğitiminin yeterliliği

	Frekans	%
Yeterli	105	44,7
Kısmen	110	46,8
Yetersiz	20	8,5
Toplam	235	100

Tablo 5’e göre staj süresince alınan eğitimin genel itibari ile yetersiz olduğu görülmektedir. Bu yetersizliği gidermek için staj öncesi öğrencilere ön bilgilendirme verilmesi, sektör okul iş birliğinin daha fazla sağlanması gibi çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Tablo 6: İşletmede iş ve işlemlerin denetlenmesi

	Frekans	%
Her zaman	119	50,6
Genellikle	98	41,7
Nadiren	18	7,7
Toplam	235	100

Tablo 6 incelendiğinde, öğrencilerin staj süresince yaptıkları işlerin doğru yapıp yapılmadığının %50,6 oranla izlendiği görülmektedir. Böylece staj yaptıkları işletmelerde denetlenen öğrencilerin, yaptıkları işteki eksiklikler daha hızlı fark edilerek, yeni metotlar ve çözüm önerilerinin ortaya konulmasına katkı sağlayacaktır.

Ankete katılan öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar üzerine sorulan sorulara, verdikleri cevaplar R istatistiksel analiz programında frekans analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Tablo 7: Katılımcı öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara yönelik frekans analizi sonuçları

	Kesinlikle katılıyor	Katılıyor	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Koordinatör öğretim elemanın staj süresince düzenli olarak öğrenci ile görüşmesi gerekliliği	0,34	0,29	0,08	0,19	0,10
İşyerinde tüm birimlerde çalışılması	0,23	0,46	0,24	0,06	0,02
Stajyerlerin ucuz işgücü olarak görülmesi	0,29	0,29	0,17	0,16	0,09
İş yerinde gereksiz işlerin yaptırılması	0,23	0,27	0,17	0,20	0,12
Hazırlanan staj raporlarının staj sürecini yansıtmaması	0,29	0,39	0,23	0,08	0,02
İş yerinde personelle aynı imkânlardan faydalanabilme	0,43	0,31	0,13	0,10	0,03
Koordinatör öğretim elemanının iş yerinde öğrenciyi denetlemesi	0,30	0,25	0,09	0,17	0,20
İş yerinde mobbinge uğrama	0,06	0,08	0,09	0,18	0,59
İş yerinde çalışan stajyerler arasında ayırım	0,11	0,09	0,11	0,29	0,39
Staj süresinin yeterliliği	0,45	0,37	0,11	0,03	0,03
Gereğinden fazla çalıştırılma	0,16	0,34	0,21	0,21	0,08
İş yerinde kadrolu personel gibi çalıştırılma	0,21	0,27	0,19	0,23	0,11
Çok sayıda stajyer ile beraber çalışmanın öğrenmeye etkisi	0,07	0,12	0,17	0,30	0,34
Okulda öğrenilen bilgilerin işyerinde uygulanabilmesi	0,18	0,34	0,25	0,16	0,07
İş yerindeki sosyal olanaklardan faydalanmanın beceri eğitimine etkisi	0,13	0,20	0,31	0,22	0,14
Sürekli olarak aynı işleri icra etmenin beceri eğitimine olumsuz etkisi	0,16	0,26	0,27	0,20	0,11
İş yerindeki yoğun çalışma temposunun sektörde çalışma isteğini olumsuz etkisi	0,19	0,26	0,29	0,15	0,11
Okulunuz bittikten sonra ilgili sektörde çalışma	0,32	0,33	0,23	0,04	0,07
Eğitim gördüğünüz sektörün kariyer planlamasına olumlu etkisi	0,36	0,33	0,20	0,05	0,06
İşletme çalışanları ile yaşanan sorunlar	0,06	0,21	0,11	0,20	0,42
İşletmenin alınan eğitime uygun bilgi ve beceri kazandırması	0,26	0,40	0,25	0,08	0,02

Tablo 7 incelendiğinde, öğrencilerin staj süresince karşılaştıkları problemlere yönelik verdikleri cevaplar görülmektedir. Buna göre, öğrenciler staj süresi boyunca koordinatör öğretim elemanı ile görüşmek (%63) istemektedirler. Öğrenciler %69 oranında işletmede tüm birimlerde çalışabilme olanağı bulduklarını belirtmişlerdir. Bu durum öğrencinin işletmedeki tüm süreçleri görmesi açısından önemli olup, daha da arttırılmalı ve koordinatör öğretim elemanı tarafından denetlenebilir hale gelmelidir. Katılımcı öğrenciler %58 oranında iş yerlerinde ucuz iş gücü olarak görüldüklerini, %50 oranında da hem gereksiz işlerde kullanıldıklarını hem de fazla çalıştırıldıklarını belirtmişlerdir. Staj yapılan işletmede, stajyerlerin %48 ile kadrolu bir personel gibi çalıştırıldıkları ve bu doğrultuda da %74 oranında personel ile aynı imkânlardan faydalanabildikleri görülmektedir. Katılımcı öğrenciler çalıştıkları firmalarda mobbing görmediklerini (%77) ve kendileri gibi çalışan stajyerler arasında farklı davranıma maruz kalmadıklarını (%68) ve işletme çalışanları ile herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını (%62) belirtmişlerdir. Öğrenciler eğitim kurumları tarafından belirlenen zorunlu staj süresini yeterli bulduklarını (%82), okulda öğrendikleri bilgileri iş yerinde uygulama imkânını bulabildiklerini (%52) ve işletmenin alınan eğitime uygun bilgi ve beceri kazandırdığını (%66) ifade etmişlerdir. Öğrenci, işyerinde kadrolu personel gibi çalıştırıldığını düşünse de, personelin faydalandığı sosyal olanaklardan yararlanması beceri eğitimini etkilememektedir. Verilen cevaplar arasında göze çarpan bir farklılık bulunmamakta, bu durumun öğrenciyi motive etmediği düşünülmektedir. İş hayatındaki yoğun çalışma şartları düşünüldüğünde, öğrenciler %45 oranında bu durumdan etkilenmekte ve ileriye dönük çalışma isteklerini olumsuz etkileyeceğini düşünmektedirler. Öğrenciler gördükleri staj eğitimi sonrasında mezun olduklarında, hem eğitim hem de beceri kazandıkları sektörde çalışmayı düşünmekte (%65) ve bu sektöre ait kariyer planlaması yapabileceklerini (%69) belirtmişlerdir. Bu konuda olumsuz düşünen öğrencilerin sayısı az (%11-%11) olmasına karşın kararsız öğrencilerin sayısı (%20-%23) dikkat çekicidir. Her 5 öğrenciden biri eğitim gördükleri sektörün kendilerine uygunluğu açısından kararsız kalmıştır denebilir.

Tablo 8 incelendiğinde, verilen çözümlere ilişkin cevaplar değerlendirilmiş ve öğrencilerin çoğunun (%92) staj eğitimini almadan önce okul tarafından daha detaylı bilgilendirilmek istedikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca

öğrenciler, okul tarafından verilecek ekstra eğitimin yanında işletme tarafından da oryantasyon eğitimi verilmesini (%70) ve öğrencilere verilen eğitim ve oryantasyon yanında gidecekleri işyerinde çalışan personele ilişkin eğitim yapılmasını ve stajyer öğrencilere nasıl davranılacağı konusunda seminer verilmesinin uygun olacağını (%88) düşünmektedirler.

Tablo 8: Katılımcı öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara yönelik geliştirilen çözüm önerilerine ilişkin frekans analizi sonuçları

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Beceri eğitimine başlamadan önce stajyer öğrenciye okul tarafından yeterli bilgi verilmeli	0,61	0,31	0,06	0,01	0,01
İşletmede beceri eğitimine başlamadan önce oryantasyon eğitimi uygulanmalı	0,27	0,43	0,18	0,09	0,03
Stajyer öğrencilerin uygun şekilde çalıştırılması adına işletmeler bakanlık tarafından denetlenmeli	0,50	0,30	0,15	0,02	0,03
Stajyer öğrencilerin tüm departmanlarda yeterince çalışmaları sağlanmalı.	0,62	0,27	0,08	0,02	0,01
Beceri eğitimi yapılan işyerinde personelin özel işlerini yaptırması yasaklanmalı	0,71	0,17	0,05	0,04	0,03
Müfredat tekrar gözden geçirilerek günümüz şartlarına uygun hale getirilmeli	0,55	0,35	0,09	0,01	0,00
Öğrenciler işyerlerine yerleştirilirken not ortalamaları göz önünde bulundurulmalı	0,34	0,22	0,17	0,11	0,16
Beceri eğitimi öğretim döneminde de belli günlerde devam etmeli	0,30	0,26	0,21	0,14	0,08
Koordinatör öğretim elemanlarının öğrencilerle mutlaka işyerinde görüşmeleri sağlanmalı	0,53	0,35	0,06	0,06	0,01
Öğrencilere verilen brüt asgari ücretin %30 u olan rakam en az %50 olmalı	0,84	0,13	0,03	0,00	0,00
İşyerinde çalışan personele stajyer öğrencilere nasıl davranılacağına ilişkin seminer verilmeli	0,58	0,30	0,10	0,02	0,00
İşletmede beceri eğitimi sırasında müfredatta bulunan tüm işler öğrenciye işletilmeli	0,49	0,32	0,17	0,03	0,00
İşletmede beceri eğitiminde başarılı olan öğrencilerin işyerinde kalabilmelerine imkân tanınmalı	0,65	0,28	0,08	0,00	0,00
Önceki dönemde öğrenciye müfredata göre eğitim yaptırmayan işyerlerine bir sonraki dönem öğrenci gönderilmesi önlenmeli	0,56	0,30	0,10	0,03	0,02
İş yerindeki personele beceri eğitim yapan öğrencilerin yetiştirilme amacı ile orada bulunduğu bildirilmeli	0,56	0,33	0,10	0,01	0,00
Koordinatör öğretim elemanlarının işyerlerini düzenli olarak ziyaret etmeleri sağlanmalı	0,55	0,29	0,12	0,02	0,02
Okulda belli bir seviyeye (eğitim) ulaşmayan öğrenciler işyerlerine gönderilmemeli.	0,27	0,22	0,22	0,16	0,13

Öğrenciler çalıştıkları kurumların stajyer çalışma konusunda bakanlık tarafından denetlenmesini (%80), bunun yanında koordinatör öğretim elemanlarının da hem öğrencileri işyerlerinde düzenli olarak ziyaret etmelerinin gerekliliğini (%84), hem de öğrenci ile görüşmesinin sağlanmasını (%88) istemektedirler. Bu durum değerlendirildiğinde, öğrencinin staj eğitimi esnasında ilgili öğretim elemanı ile irtibatla bulunmak ve iş başında değerlendirilmek istediği söylenebilir. Stajyer öğrenciler çalıştıkları işletmelerde tüm departmanlarda yeteri kadar çalışmaları gerektiğini (%89) savunmaktadırlar. Öğrenciler bir işletmenin tüm süreçleri hakkında daha iyi bir eğitim almayı talep etmektedirler denebilir. Eğitim öğretim hayatları sırasında elde ettikleri not ortalamalarının staj yeri bulma ve değerlendirme sırasında göz önüne alınmasını (%56) istemektedirler. Öyle ki işletmede beceri eğitimi sırasında müfredatta bulunan tüm işlerin öğrenciye işletilmesi (%81) gerektiği savunmakta hatta öğrenciler okullarda verilen eğitim ile işletmeler arasında fark olmaması için, müfredatların gözden geçirilerek günümüz işletme yapılarına ve hızlı değişen teknolojiye uygun bir biçimde güncellenmesinin gerektiğini (%90) istemektedirler. Bu durum, öğrencilerin müfredatları eksik ve yetersiz bulunduğunu gösteriyor denebilir. Tüm bu müfredat eksiklikleri ve güncelleme gecikmeleri neticesinde %47 oranında öğrencinin aslında belli bir eğitim seviyesine gelmemiş öğrencinin staj icra etmek için işyerlerine gönderilmesini doğru karşılamadıkları göze çarpmaktadır. İş yerlerinin öğrencinin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmesi önemlidir. Öğrenciler gittikleri işyerlerinde, personelin özlük ve kişisel işleri için iş gören pozisyonuna düşmek istememektedirler (%88). Çünkü bu durum beceri eğitiminin amacına ters düşmekte, öğrenci uygulamalı eğitim alamamakta ya da eksik almakta hatta iş hayatından soğuyabilmektedir. Öyle ki müfredata göre eğitim yaptırmayan işyerlerine bir sonraki dönem öğrenci gönderilmemesini %86 oranında destekleyen öğrenciler, doğal olarak bu durumu da hoş karşılamamaktadırlar. İş yerlerinde stajyer öğrenci ile ilgilenecek yetkili kişilere muhakkak öğrencilerin yetiştirilme amacı ile orada buldukları bildirilmeli (%89) ve staj süresince uygulanacak eğitim programının bu doğrultuda hazırlanması ve uygulanması gerektiği bildirilmelidir. Hali hazırda %56

oranında öğrenci eğitim öğretim hayatı boyunca belli günlerde beceri eğitiminin devam etmesini istemektedir. Böylece işyerlerinde öğrencileri daha çok tanıma imkânı bulan işyerleri, kendileri tarafından bizzat yetiştirilmiş olan bu işgücünü daha iyi değerlendirebilir. Zaten öğrenciler de %92 oranında bir katılımla kendilerine, işyerinin de başarılı bulması halinde okul sonrası iş imkânı tanınmasını istemektedirler. Üniversite stajı boyunca, işyerlerinin stajyer öğrenciye herhangi bir ücret ödeme zorunluluğu bulunmamaktadır. Fakat özellikle meslek lisesinde orta öğretimini tamamlamış bireylerin üniversite stajı sırasında da ücret beklentisi içinde oldukları bilinmektedir. Öyle ki, lise stajı sırasında öğrenciler verilen brüt asgari ücretin %30 u olan rakamın, üniversite stajı sırasında en az %50 olmasını istedikleri (%97) görülmektedir. Bu durum artık kendilerini daha yetkin gördükleri ve az kalifiye olmalarının daha yüksek ücretlendirme olarak değerlendirilmesini istedikleri anlamına gelebilir.

Tablo 9: "Independent Sample T Test" sonuçlarına göre cinsiyetler arasında anlamlı farklılık olan ifadeler

İFADELER	Sig.	t	Sig. (2-tailed)	Mean Difference
İş yerinde ayak işlerinde kullanılma	,243	-3,802	,000	-,674
Hazırlanan staj raporlarının staj sürecini tam olarak yansıtmaması	,456	2,930	,004	,383
Gereğinden fazla iş yükü	,506	-2,715	,007	-,433
Okulda öğrenilen bilgilerin işyerinde uygulayabilmesi	,658	2,856	,005	,437
Sürekli olarak aynı işleri yapmanın stajyeri beceri eğitiminden soğutması	,201	-2,468	,014	-,408
İş yerindeki yoğun çalışma temposunun sektörde çalışma isteğini olumsuz etkilemesi	,106	-2,546	,012	-,422
Eğitim görülen sektörde kariyer planlaması yapabilme	,853	2,543	,012	,384
İşletme ile okulda öğrenilenlere uygun bilgi ve beceri kazanımı	,039	2,810	,005	,361
Stajyer öğrencilerin uygun şekilde çalıştırılması adına işletmeler bakanlık tarafından denetlenmeli	,083	-2,792	,006	-,361
Stajyer öğrencilerin tüm departmanlarda yeterince çalışmaları sağlanmalı.	,372	-1,955	,052	-,210
Koordinatör öğretim elemanlarının öğrencilerle mutlaka işyerinde görüşmeleri sağlanmalı.	,099	-2,312	,022	-,277
İşletmede beceri eğitimi sırasında müfredatta bulunan tüm işler öğrenciye işletilmeli.	,707	-2,572	,011	-,288
İşletmede beceri eğitiminde başarılı olan öğrencilerin işyerinde kalabilmelerine imkân tanınmalı.	,007	-2,919	,004	-,246
Önceki dönemde öğrenciye müfredata göre eğitim yaptırmayan işyerlerine bir sonraki dönem öğrenci gönderilmesi önlenmeli	,225	-3,369	,001	-,406
İş yerindeki personele beceri eğitim yapan öğrencilerin yetiştirilme amacı ile orada bulunduğu bildirilmeli.	,009	-4,269	,000	-,419

Yapılan t testine göre kadın öğrenciler, iş yerinde ayak işlerinde daha fazla kullanılmış oldukları görülmektedir. Erkek öğrenciler stajda yapmaları gereken işler dışında çalıştırılmamışlardır. Erkek öğrencilerin staj raporlarının staj sürecini tam olarak yansıttığına olan inancı kadın öğrencilerinkinden daha zayıf olduğu görülmektedir. Bu sonuç doğrultusunda kadın öğrencilerin staj raporu hazırlama konusunda erkeklerden daha hassas olduğu söylenebilir. "Üzerinize gereğinden fazla iş yükü biniyor muydu?" sorusuna erkek öğrencilerin olumlu yanıt verme oranı daha fazladır. Kadınların daha hassas ve daha zayıf olduğu varsayımıyla bütün sektörlerde erkeklere kadınlardan bir nebze daha fazla yüklenildiği bilinen bir gerçektir. Cinsiyetler arası anlamlı farklılığa neden olan bir diğer ifade de "Okulda öğrendiğiniz bilgileri işyerinde uygulayabildiniz mi" olmuştur. Bu soruya kadınlar daha olumlu cevap vermişlerdir. Yani erkekler staj sürecini kadınlara göre daha eğitime yönelik geçirebilmiştir. Kadınlarsa bu süreci daha çok işe yönelik olarak geçirmişlerdir. "Sürekli olarak aynı işleri yapmak sizi beceri eğitiminden soğuttu mu" ifadesi de cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Erkekler farklı işler yapmak istemekte rutin çalışmaktan sıkılmaktadırlar. "İş yerindeki yoğun çalışma temposunun sektörde çalışma isteğini olumsuz etkiledi mi" kadınların ve erkeklerin farklı bakış açısına neden olan ifadelerdir. Bir önceki ifadeyi desteklemektedir. "Eğitim gördüğüm sektörde kariyer planlaması yapabilirim" ve "İşletme okuldaki öğrendiklerinize uygun bilgi ve beceri kazandırdı" ifadeleri ile kadın öğrencilerin staj yapmaktan ve staj yaptıkları yerlerden memnun oldukları görülmekte son iki ifade bunu desteklemektedir. Bir başka farklılık gösteren ifade de bakanlık tarafından işyerlerinin denetlenmesiyle ilgilidir. Erkeklerin denetimin gerekliliğine olan inancı kadınlara nazaran daha fazladır. Bunun da kadınların olumsuzluklara karşı daha hassas olmalarından

kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Erkek öğrenciler “stajyerlerin tüm departmanlarda çalışması sağlanmalı” önermesine verdikleri cevap da kadın göre daha olumludur. Bu, erkeklerin işi tüm yönleriyle öğrenme hassasiyetlerinin kadın öğrencilerden daha fazla olduğunu göstermektedir. “Koordinatör öğretim elemanlarının öğrencilerle mutlaka işyerinde görüşmeleri sağlanmalı.” ifadesi cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermektedir. Erkek öğrenciler staj yaparken kendilerini dinleyen ve önderlik yapmaları için ilgili öğretim elemanın denetlemesini istemektedir. “İşletmede beceri eğitimi sırasında müfredatta bulunan tüm işler öğrenciye işletilmeli”. Erkek öğrenciler iş hayatına atılmadan önce işleri konusunda deneyim sahibi olmak istemektedirler. Görülen bir ön eğitimle çok daha verimli bir iş hayatı geçirilebileceği düşünülmektedir. “İşletmede beceri eğitiminde başarılı olan öğrencilerin işyerinde kalabilmelerine imkân tanınmalı.” ifadesi değerlendirildiğinde, erkek öğrenciler kadın öğrencilerden farklı düşünülmektedirler ve öğrencilerin işyerlerinde kalabilmelerine imkân verilmesi konularına da erkekler kadınlara oranlarda daha olumlu yaklaşmaktadırlar. “Önceki dönemde öğrenciye müfredatta göre eğitim yaptırmayan işyerlerine bir sonraki dönem öğrenci gönderilmesi önlenmeli” bu ifadede cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermektedir. Müfredatın günümüz şartlarına uygun hale getirilmesi, personele stajyerlere nasıl davranılacağına dair seminer verilmesi ve beceri eğitiminde başarılı olan öğrencilerin işyerlerinde kalabilmelerine imkân verilmesi konularına da erkekler daha olumlu yaklaşmaktadırlar. “Koordinatör öğretim elemanlarının işyerlerini düzenli olarak ziyaret etmeleri sağlanmalı” yine farklı düşünülen ifadelerdendir. Erkek öğrenciler staj yaptıkları süre içerisinde yalnız ve denetimsiz olmadıklarını işyerlerinin de bunu bilmesini istemektedirler. Bu iş birliği sağlanması açısından önemli görülen maddelerdir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışma, Marmara Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu’nda Giyim Üretim Teknolojisi, Elektronik ve Elektrik programlarında öğrenim gören, staj eğitimin tamamlamış 235 öğrenciye uygulanan anket çalışması neticesinde hazırlanmıştır. Katılımcılara ilk aşamada demografik bilgiler, ikinci aşamada staj süresince karşılaştıkları sorunlara yönelik sorular sorulmuş üçüncü bölümde ise verilen çözüm önerilerini yanıtlamaları istenmiştir. Tüm test sonuçları R ve SPSS 17.0 istatistiksel analiz programlarında değerlendirilmiş, elde edilen bulgular frekans analizi ve t-test uygulanarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen önemli sonuçlar şunlardır:

Sorunlar;

- Öğrenciler staj süresince koordinatör öğretim elemanı ile yeteri kadar görüşmemektedir.
- Çalıştıkları işyerlerinde ucuz iş gücü olarak görülmekte, fazla çalıştırılmakta ve gereksiz, hatta personelin özlük durumunu ilgilendiren işlerde çalışabilmektedirler.
- Okulda gördüklerini eğitime paralel bir staj eğitimi almamaktadırlar. Ya okul eğitimini ya da staj gördükleri departmandaki kalma sürelerini yetersiz bulmaktadırlar.
- Sektörlerde yer alan yoğun çalışma şartları, öğrencilerin gelecekteki iş hayatı planlamaları hakkında olumsuzluk oluşturmaktadır.

Çözüm Önerileri;

- Öğrencilerin staj eğitimleri boyunca koordinatör öğretim elemanı ile daha sık görüşmesi, staj eğitimi öncesi bilgilendirme toplantılarının hem okul hem de iş yeri tarafından yapılması gerekmektedir.
- Öğrencilerin eğitim görecekları departmanlar ve bu departmanlarda öğrencinin beceri eğitimi ile ilgilenecek personel, stajyerin tanımı ve eğitimi konusunda bilgilendirilmeli, öğrenci başka amaçlarla o birimde bulunmamalıdır.
- Okullarda gösterilen müfredatlar günün koşulları ve teknolojik değişimler sonrasında güncellenmeli, iş yerleri ve eğitim kurumları bu doğrultuda paralel hareket etmelidir. Bu çatışmanın giderilmesi için, müfredatlar hazırlanırken sektör ile iş birliği yapılmalı, sektör temsilcileri ile muhakkak görüşülmelidir. Bunun sonucunda ortak çalışma ile oluşturulmuş müfredatlarda okuyan öğrenciler daha donanımlı olacak ve staj eğitimi ile ön çalışmayı yapmış olan, hazır iş gücü şeklindeki stajyerler, daha sonra iş hayatına da kolayca atılabileceklerdir.
- Öğrenciler ucuz iş gücü gibi değerlendirilmemeli, staj eğitimi boyunca fazla mesai yaptırılmamalıdır. Bu durum öğrencinin iş şevkini olumsuz etkilemektedir.

Not: Bu çalışma 27- 29 Ekim 2016 tarihlerinde Antalya'da 7 Ülkenin katılımıyla düzenlenen World Conference on Educational and Instructional Studies- WCEIS'de bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Balcı, E., Argon, T., & Kösterelioğlu, M. A. (2013). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin okul ve iş yaşamına yönelik görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 4(4), 515-541.

Binici, H., Arı, N., & Arıkan, B. (2003). Mesleki Ve Teknik Eğitimde Arayışlar.

Durmuş, A. C. A. R., & Tuğay, Ö. G. D. O. (2007). Üniversite Sanayi İşbirliği Bağlamında Meslek Yüksekokulu (Myo) Öğrencilerinin Kobi'lerde Staj Olanakları: Burdur'da Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(1).

Erol M., "Meslek Yüksek Okullarında Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Uygulamasında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Muhasebe Finansman Dergisi*, 2004.

Mankan, E. (2015) Mesleki Önlisans Programlarında Staj Eğitiminin Önemi : Bülent Ecevit Üniversitesi Çaycuma Meslek Yüksekokulu Örneği ss.734-741.

Özsayar, B. (2008). Meslek lisesi öğrencilerinin yaptıkları stajların meslek gelişimlerine etkileri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Revelle, W. (2016). psych: Procedures for psychological, psychometric, and personality research. Northwestern University.

Şimşek, S. (2007). İstanbul ili Anadolu yakası ticaret liselerinde öğrenim gören öğrencilerin staj çalışmalarının değerlendirilmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Türkseven, E. (2012) Turizm eğitiminde yaşanan staj sorunları: Lisans öğrencilerinin görüşlerine yönelik bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi.

Team, R Core. (2016). R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria.

Yener, Ö. F. (2011). Tıp fakültesi 6. sınıf öğrencilerinin aile hekimliği ile ilgili düşünceleri ve mezuniyet öncesi tıp eğitiminde aile hekimliği stajının yerinin değerlendirilmesi. Yayımlanmamış uzmanlık tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Samsun.

Wickham, H., Francois, R. (2016). dplyr: A grammar of data manipulation.